

LICEUM PEDAGOGICZNE W OŚNIE LUBUSKIM

ROZWÓJ ORGANIZACYJNY SZKOŁY

Państwowe Liceum Pedagogiczne w Ośnie Lubuskim powstało jako trzeci z kolei zakład kształcenia nauczycieli na Ziemi Lubuskiej. Po liceach w Sulechowie i Nowej Soli Kuratorium Okręgu Szkolnego w Poznaniu postanowiło utworzyć kolejny zakład, zlokalizowany tym razem w północno-zachodniej części dzisiejszego województwa zielonogórskiego¹. Okazały szkolny obiekt w Ośnie Lubuskim przeznaczony na nauczycielską uczelnię po byłym niemieckim seminarium nauczycielskim, zdewastowany w czasie wojny, odwiedziło kilku poznańskich pedagogów oddelegowanych do zorganizowania szkoły. Tego trudnego zadania podjął się ostatecznie mgr J. Fietz, późniejszy wykładowca SN w Poznaniu². Dnia 7. X. 1947 r. odbyło się pod jego przewodnictwem pierwsze organizacyjne zebranie siedmiosobowej Rady Pedagogicznej, a 10. X. 1947 r. „najdalej na zachód wysunięty zakład kształcenia nauczycieli” rozpoczął swą siedemnastoletnią owocną działalność.

W pierwszym roku istnienia Liceum — 1947/48 — utworzono cztery oddziały, w tym klasę wstępną dla uczniów, którzy nie ukończyli szkoły podstawowej oraz dwie klasy kursu dwuletniego przygotowawczego dla młodzieży przerośniętej (do lat 30). Obok czternastolatków kontynuowali tu naukę ludzie dorośli, częstokroć byli żołnierze, którzy osiedlili się na zachodnich rubieżach Polski. Bazę rekrutacyjną dla ośnieńskiego PLP stanowiły powiaty: rzepiński, (ślubicki), sulęciński, międzyrzecki, gorzowski, międzychodzki, strzelecko-krajeński.

W dwupiętrowym gmachu położonym w parku przy drodze prowadzącej do Rzepina mieściła się szkoła oraz internat dla dziewcząt i chłopców.

161 uczniów, w tym 124 mieszkańców internatu, rozpoczęło naukę i mieszkało w bardzo trudnych warunkach: brak było wody, opału,

¹ PLP w Ośnie Lubuskim otwarte zostało zarządzeniem Ministerstwa Oświaty z dn. 31. XII. 1947. Nr II KN-6988/47 (Dz. U. Min. Ośw. Nr 13, poz. 319). Zarządzenie mówi o otwarciu PLP w „Ośnie Zachodnim”. Taką nazwą posłużył się organizator i późniejszy dyrektor tego liceum w piśmie do Ministerstwa Oświaty, które wydając zarządzenie o utworzeniu liceum użyło błędnej nazwy miejscowości.

² J. Fietz zmarł w Poznaniu w 1964 r.

światła elektrycznego, część okien była bez szyb, centralne ogrzewanie nie funkcjonowało. Brakowało również sprzętu w internacie i w szkole. Tak więc pierwsi zgłaszający się do internatu byli zobowiązani dostarczyć łóżka³. Z pomocą nowo powstałemu liceum przyszedł kierownik Szkoły Podstawowej, uczący również w liceum jako nauczyciel dochodzący, J. Jabłoński, który przekazał część mebli szkolnych.

Powstanie dużego internatu ze stołówką, znaczna pomoc materialna państwa w postaci stypendiów, w poważnym stopniu umożliwiły niezamożnej repatrianckiej młodzieży pochodzenia robotniczo-chłopskiego zdobywanie średniego wykształcenia oraz zaszczytnego zawodu nauczycielskiego. Przyczyny te sprawiły również, że nowy zakład kształcenia nauczycieli zaczął szybko cieszyć się popularnością wśród młodzieży i dorosłego społeczeństwa Ośna Lubuskiego oraz sąsiednich miejscowości.

Lata 1948—1954 to okres rozwoju PLP w Ośnie Lubuskim: sukcesywnie zwiększała się liczba oddziałów i uczącej się młodzieży. W latach późniejszych w związku z przejściem na kształcenie nauczycieli szkół podstawowych w studiach nauczycielskich nastąpiło planowe zmniejszenie limitów przyjęć we wszystkich LP, w tym także w LP w Ośnie Lubuskim (zob. tabela 1).

Szczytowy rozwój tego Liceum Pedagogicznego przypada na lata 1952—1957. W okresie tym uczęszczało do niego najwięcej młodzieży, uczyła największa ilość nauczycieli, świadectwa ukończenia szkoły otrzymało 281 uczniów — niemal połowa wszystkich absolwentów. Od roku 1957 ilość oddziałów systematycznie zmniejszała się, a w 1964 r. ostatni egzamin dojrzałości złożyło 30 osób. W tym też roku LP w Ośnie uległo likwidacji, przekazując w całości ostatnią klasę maturalną do LP w Sulechowie.

Tabela 1

Oddziały i uczniowie w latach 1947—1964*

Rok szkolny	Oddziały	Uczniowie	W tym dziewczęta
1	2	3	4
1947/48	6**	161	96
1948/49	8	266	144
1949/50	9	311	192
1950/51	9	335	201
1951/52	10	344	297
1952/53	11	352	236
1953/54	12	325	215
1954/55	12	282	191
1955/56	12	272	184

³ Zob. Księga protokołów z posiedzeń Rady Pedagogicznej PLP Ośno Lubuskie (nr 1) 7.X.1947—10.VI.1949 r.

1	2	3	4
1956/57	12	282	203
1957/58	10	250	179
1958/59	8	223	150
1959/60	6	207	136
1960/61	6	186	119
1961/62	4	121	78
1962/63	3	92	57
1963/64	2	60	42

* bez Rejonowej Komisji Kształcenia Nauczycieli

** w tym 2 oddziały dwuletniego kursu przygotowawczego

NAUCZYCIELE

W miarę zmian ilości oddziałów i uczniów powiększała się lub zmniejszała ilość nauczycieli. Następował systematyczny wzrost ilości nauczycieli z pełnymi kwalifikacjami naukowo-pedagogicznymi. Do roku 1953 odsetek nauczycieli z pełnymi kwalifikacjami nie przekroczył 27%, w późniejszych zaś latach wzrósł do 50—60%. Średnio nauczyciele LP w Ośnie Lubuskim posiadali niższe wykształcenie niż ich koledzy w pozostałych zakładach kształcenia nauczycieli województwa zielonogórskiego⁴ (zob. tabela 2).

Wydaje się, że stan taki spowodowany był nieatrakcyjnością Ośna oraz brakiem dostatecznej ilości absolwentów wyższych uczelni, którzy w pierwszych latach po wojnie mieli szerokie możliwości wyboru miejsca pracy.

Tabela 2

Kadra i jej kwalifikacje

Rok szkolny	Nauczyciele	Nauczyciele z pełnymi kwalifikacjami	W tym nauczyciele posiadający magisterium
1	2	3	4
1947/48	8	1	1
1948/49	13	2	2
1949/50	8	2	2
1950/51	16	2	1
1951/52	18	5	—

⁴ Por. J. Głodek, B. Ratuś, *Kształcenie nauczycieli w woj. zielonogórskim w latach 1945—1965*, [W:] *Rocznik Lubuski*, T. V. Zielona Góra 1968, Lubuskie Towarzystwo Naukowe, s. 221.

1	2	3	4
1952/53	24	6	—
1953/54	27	10	1
1954/55	25	8	3
1955/56	24	11	4
1956/57	22	11	5
1957/58	20	12	6
1958/59	20	9	4
1959/60	17	8	4
1960/61	17	8	6
1961/62	12*	6	5
1962/63	11	6	5
1963/64	10	6	5

* łącznie z Technikum Ekonomicznym (również w latach następnych)

Liceum od czasu jego powstania borykało się z licznymi brakami kadrowymi. W wielu latach brakowało do pełnej obsady nauczycieli matematyki, brak było nauczycieli wychowania fizycznego (w roku szkolnym 1958/59), nauczyciela geografii (w latach 1948/49 i 1961/62), a przede wszystkim brakowało pedagoga i psychologa (lata 1951/52, 1961—1964). W tej sytuacji dyrekcja szkoły zmuszona była powierzać nauczanie tych przedmiotów nauczycielom niespecjalistom lub nauczycielom Szkoły Ćwiczeń. W latach 1947—1964 aż 11 nauczycieli Szkoły Ćwiczeń uczyło w liceum.

Spośród 81 etatowych nauczycieli i pracowników pedagogicznych pracujących w różnym okresie czasu w ciągu 17 lat istnienia ośnieńskiego liceum (zob. Wykaz etatowych nauczycieli i pracowników pedagogicznych LP w Ośnie w latach 1947—1964, s. 77—78)⁴⁶ nie posiadało ukończonych studiów wyższych. Byli to nauczyciele, którzy ukończyli kursy przysposobienia zawodowego dla nauczycieli szkół średnich, państwowe wyższe kursy nauczycielskie, złożyli egzaminy uproszczone na nauczycieli szkół średnich lub w ostatnich latach ukończyli SN lub ZSN. Dziesięciu nauczycieli Liceum w czasie pracy w Ośnie podwyższało swoje kwalifikacje, w tym czterech studiowało na wyższych uczelniach⁵.

Jednak małomiasteczkowe środowisko nie stwarzało bodźców do podnoszenia nauczycielskich kwalifikacji. Nauczyciele w Ośnie i tak byli jedyną grupą zawodową posiadającą średnie i wyższe wykształcenie. Sytuacja ta określała rolę w środowisku zakładu kształcenia nauczycieli jako najważniejszej placówki kulturalnej.

Od pierwszego roku swego istnienia Liceum zapoczątkowało realizację hasła „Poznajemy Ziemię Odzyskane — Ziemię Piastowskie”, opracowu-

⁵ Zob. „Mag” (Z. Bieniasz), *Studiuję i pracuję zawodowo*. Wyd. zbiorowe. Warszawa 1969, Iskry, s. 243—249.

jąc i realizując również w latach późniejszych szeroki program turystyczno-krajoznawczy. Poznanie Ziemi Lubuskiej oraz innych regionów kraju stało się koniecznym środkiem do realizacji założeń patriotycznego wychowania. Za pieniądze zarobione w PGRach, leśnictwach, urządzano wycieczki do Warszawy, Krakowa, Oświęcimia, Szczecina, Poznania, Trójmiasta, a także do Czechosłowacji i NRD. Niestrudzonymi organizatorami wycieczek i obozów wędrownych byli: Marian Lech, Henryk Gruntkowski, Władysław Broda.

Nauczyciele Liceum byli organizatorami życia oświatowego w mieście: likwidowali analfabetyzm, przeprowadzali kursy wychowawców akcji letnich, dokształcanie niekwalifikowanych nauczycieli szkół podstawowych, wygłaszali odczyty i prelekcje w świetlicach i klubach. W działalności oświatowej w środowisku wyróżniali się: Anna Ośniańska, Jan Dremza, Kazimierz Turkowiak, mgr Bogusław Łukasiewicz.

Poważne osiągnięcia zanotowali ośnieńscy pedagodzy w rozwijaniu życia kulturalnego w szkole i środowisku. W latach 1951—1954 szkolne koło dramatyczne wystąpiło z pięcioma premierami sztuk. Wystawiono między innymi **Zemstę** A. Fredry, **Grube ryby** M. Bałuckiego, **Rewizora** M. Gogola. Działalnością dramatyczną kierowali między innymi Kazimierz Chabura i Zygmunt Wiatrowski.

Do tradycji szkoły należało organizowanie wieczorków poezji i muzyki poświęconych A. Mickiewiczowi, J. Słowackiemu, A. Puszkiniowi. Uczniowie klas starszych pod kierunkiem wychowawców odwiedzali pobliskie miejscowości: Grabno, Smogóry, Lubień, Radachów z występami artystycznymi. W samej szkole i w środowisku wielkim powodzeniem cieszyły się zespoły muzyczne — nauczycielski i uczniowski oraz szkolne chóry, zespoły wokalne i estradowe. Wieloletnim kierownikiem chórów i zespołów, twórcą ich niemałych sukcesów artystycznych był nauczyciel muzyki i śpiewu Eugeniusz Buczyński.

Od 1960 roku część nauczycieli Liceum włączyła się do działalności lokalnego towarzystwa kulturalnego w Ośnie Lubuskim, będącego terenowym ogniwem LTK — Klubu Kulturalno-Rozrywkowego. Działaczami towarzystwa i członkami zarządu klubu byli: Eugeniusz Buczyński, Alfons Grygorowicz, Jan Kąkolewski. Dzięki m. in. ich pracy ośnieński klub zaliczony był w latach 1960—1963 do najaktywniejszych tego rodzaju towarzystw w województwie zielonogórskim.

Działalnością partyjną i społeczną w środowisku zajmowali się: dyrektor Alfons Grygorowicz — radny MRN w Ośnie, I sekretarz i członek KMiG PZPR; nieżyjący już dziś Wacław Horbacz — I sekretarz KM PZPR; mgr Bogdan Tracewski — członek KG PZPR; Władysław Broda — I sekretarz i członek KMiG PZPR; mgr Zygmunt Bieniasz — radny PRN w Sulęcinie.

Nowatorami w dziedzinie nauczania byli: mgr Michał Urbanowicz — matematyk, nagrodzony w czasie pracy w PLP w Ośnie za wieloletnią działalność oświatową Złotym Krzyżem Zasługi, późniejszy wykładowca SN w Zielonej Górze, mgr Stanisław Paterski — pedagog, późniejszy dyrektor LO dla Pracujących w Gorzowie Wlkp., Jan Kąkolewski — chemik, wzorowy organizator działalności koła przedmiotowego, późniejszy dyrektor PLWP w Sulechowie i wykładowca SN i WSP w Zielonej Górze, mgr Zygmunt Zadworny — pedagog, propagator nowych socjalistycznych treści w naukach pedagogicznych i społecznych, późniejszy zastępca dyrektora SN i wiceprezes Zarządu Okręgu ZNP w Zielonej Górze, były sekretarz Lubuskiego Towarzystwa Naukowego, i inni.

W pracy wychowawczej z młodzieżą szczególne zasługi ponieśli Józef Jabłoński — polonista, kierownik internatu, Jarosław Merena — nauczyciel wf, kierownik internatu, późniejszy działacz ZNP, Janina Radziuk-Ratajczak — nauczycielka pw, aktywna członkini nauczycielskich organizacji młodzieżowych, Tadeusz Wolak — biolog i Władysław Broda — matematyk, opiekunowie szkolnych organizacji młodzieżowych ZHP, i ZMS, mgr Eugeniusz Jakubaszek, Henryk Kuklewski i Ryszard Meller — nauczyciele rysunków i prac ręcznych, którzy wyróżniali się w propagowaniu kultury plastycznej. Zaslugą Kazimierza Turkowiaka, Józefa Muzga, Rafała Hoffmana, Zygmunta Wiatrowskiego i mgr Bogusława Łukasiewicza była działalność odczytowa i propagandowa w szkole i środowisku⁶.

Wielu z wymienionych nauczycieli awansowało. Pełnili obowiązki dyrektorów szkół, podjęli pracę naukową lub pracują na odpowiedzialnych stanowiskach w administracji państwowej. Ośnieński zakład kształcenia nauczycieli stał się swego rodzaju kuźnią kadr kierowniczych dla lubuskiej oświaty. Stało się to możliwe m.in. dzięki ludziom, którzy, w ciągu 17 lat istnienia LP kierowali tą zasłużoną pedagogiczną uczelnią⁷. Dyrektorami ośnieńskiego Liceum byli: mgr Józef Fietz (1947—1949), Konstanty B a k o w i e c (1949—1951), Marian G a p i ń s k i (1951—1953), Helena B u c k o w a (1953—1954) i Alfons G r y g o r o w i c z (1954—1964).

Stanowiska zastępców dyrektorów pełnili: mgr Irena Mroczek (1950—1951), Eugeniusz Popow (1951), Anna Ośnieńska (1951—1952), Napoleon

⁶ Zob. B. Łukasiewicz, *Z historii przez Ośno w „15 lat Ośna”* jednodniówka. Wyd. MK FKJ w Ośnie, 1960 oraz tego autora: *Problemy religioznawcze w pracy Koła Historycznego*. [W:] *Z doświadczeń nauczycieli szkół lubuskich*. Zielona Góra 1964, KOS, s. 147—158 i *Odbudowa przemysłu rolno-spożywczego w woj. zielonogórskim w latach 1944—1964*. [W:] *Studia z dziejów gospodarstwa wiejskiego*. T. 8, 1966, s. 283—285.

⁷ O dużym wkładzie LP w Ośnie Lubuskim w rozwój oświaty i kultury tego regionu wspominają W. Pasterniak, H. Szczegóło w pracy: *Z dziejów najstarszej lubuskiej uczelni pedagogicznej*. [W:] *Rocznik Lubuski*. T. III. Lubuskie Towarzystwo Kultury, Zielona Góra 1962, s. 124. Zob. również M. Bybluk, *Kiedy zaczyna się historia*. „Nadodrze” 1964, nr 8/71.

Szukiel (1953—1955), Bolesław Namedyński (1956) i Jan Kąkolewski (1958—1959). Konstanty Bakowiec, Helena Buckowa, Alfons Grygorowicz, Jan Kąkolewski to działacze oświatowi, którzy mają szczególne zasługi w organizowaniu i rozwijaniu lubuskiego szkolnictwa.

W Liceum istniał zwyczaj przydzielania wszystkim nauczycielom na zebraniach Rady Pedagogicznej różnorodnych zadań, a następnie pomocy, kontroli i egzekutywy ze strony dyrekcji Liceum. Rada Pedagogiczna zajmowała się wszystkimi istotnymi dla szkoły zagadnieniami dydaktyczno-wychowawczymi, społeczno-politycznymi i gospodarczymi. Przeważały zebrania plenarne klasyfikacyjne, odbywały się również posiedzenia problemowe zwyczajne i nadzwyczajne. Na zebraniach rady dyrektorzy często omawiali wyniki hospitacji lekcji, przekazywali dyrektywy z porad i kursokonferencji. Zebrania rady umożliwiały zapoznanie nauczycieli z zarządzeniami władz oświatowych. Najwięcej czasu poświęcano analizie wyników nauczania, sposobów polepszania sprawności szkoły, zmniejszania drugoroczności i odpadu uczniów. Spośród zagadnień dydaktycznych wielokrotnie na porządku obrad rady stawały systematyczność w ocenianiu uczniów, kontrola zadań domowych oraz politechnizacja i pedagogizacja nauczania.

Od roku 1957/58 organizowano zebrania szkoleniowe, które miały na celu zainteresowanie nauczycieli niezbędnymi w pracy każdego pedagoga wiadomościami i umiejętnościami. Nauczyciele Liceum wysłuchali referatów m. in. na tematy: „Higiena pracy umysłowej”, „Rozwój psychiczny młodzieży”, „Stosowanie nowych metod nauczania”. Prelegentami byli miejscowi nauczyciele przedmiotów pedagogicznych. W ramach zawodowego doksztalcania się nauczycieli od 1952 r. organizowano lekcje koleżeńskie, które były następnie przedmiotem dyskusji na zebraniach Rady Pedagogicznej. Obok problemów dydaktycznych na zebraniach rady rozstrzygano sprawy wychowawcze. Było to najczęściej ustalanie stopni ze sprawowania oraz analiza zachowania się uczniów sprawiających trudności wychowawcze. Brak czasu, obciążenie nauczycieli godzinami nadliczbowymi i niekiedy zbyt powierzchowne traktowanie występujących niedociągnięć wychowawczych i dydaktycznych sprawiły, że na zebraniach rady często stwierdzano tylko istnienie ujemnych faktów, nie zajmowano się głębiej przyczynami braków, mało podejmowano prób kompleksowej oceny poszczególnych odcinków działalności szkoły z określeniem środków zaradczych. Trzecią grupę zagadnień, którym poświęcono w całości kilkanaście zebrań Rady Pedagogicznej, stanowiły problemy zbliżenia szkoły do życia, włączanie wychowanków w nurt socjalistycznych przemian. Liceum Pedagogiczne w Ośnie Lubuskim dzięki ideowemu zaangażowaniu kierownictwa, atmosferze sprzyjającej rugowaniu odosobnionych poglądów o apolityczności szkoły, więzi szkoły z życiem

było uczelnią wychowującą przyszłych pedagogów w duchu socjalistycznym.

W planie dydaktyczno-wychowawczym na rok szkolny 1954/55 czytamy m.in. „*Chcemy wychować naszą młodzież na ofiarnych budowniczych socjalizmu, prawdziwych wychowawców młodego pokolenia, świadomych współuczestników (...) budownictwa socjalistycznego*”.

Na zebraniach Rady Pedagogicznej nauczyciele poznawali uchwały kolejnych plenów KC PZPR, dyskutowali nad statutem ZMP po II Zjeździe tej organizacji, podejmowali zobowiązania dla uczczenia II i III Zjazdu PZPR, 1 Maja, rocznic Rewolucji Październikowej. Dyrekcja szkoły szczególną uwagę przykładała do wyraźnego określania i realizacji w procesie dydaktycznym celów wychowawczych. Dyrekcja Liceum i Rada Pedagogiczna widziały konieczność włączenia przedstawicieli organizacji uczniowskich do rozpatrywania spraw wychowawczych. W latach 1950—1955 w wielu posiedzeniach Rady Pedagogicznej uczestniczyli przewodniczący Zarządu Szkolnego ZMP i Rady Uczniowskiej.

Widoczne rezultaty przyniósł organizowany na terenie Liceum proces laicyzacji. Wprowadzenie lekcji religii w 1956 r. po sześcioletniej przerwie nie znalazło aprobaty grona pedagogicznego i dużej części młodzieży z klas starszych, która nie wyraziła chęci uczęszczania na te lekcje.

Poważną rolę w nadaniu socjalistycznego kierunku w pracy oświatowskiego zakładu kształcenia nauczycieli odegrała POP. Powstała ona już w listopadzie 1947 r. jako uczniowska komórka PPR, do której należało 12 zetwuemowców⁸. Jej kilkuletnim sekretarzem był Franciszek Fedorowicz, absolwent tutejszego Liceum, późniejszy działacz partyjny. Od 1951/52 roku daje się zauważyć wpływ członków partii na nauczycieli bezpartyjnych, poważny wzrost autorytetu POP. Zlikwidowany został stan napięcia utrzymujący się w szkole między grupą aktywistów ZMP a gronem nauczycielskim, przyczyną którego były błędy pajdokracji, krytyczny stosunek niektórych uczniów — działaczy ZMP do nauczycieli nie afirmujących w słowach socjalistycznych przemian w kraju. Doprowadzenie do właściwych stosunków między aktywem ZMP a gronem nauczycielskim, podjęcie udanej próby mobilizacji wszystkich nauczycieli i całej młodzieży do realizacji zadań w dziedzinie oświaty i wychowania, wytyczonych przez partię, było m.in. zasługą sekretarza POP Jana Dremzy, który pełnił tę funkcję w latach 1951—1952 oraz 1955—1958.

W roku 1956 POP stała się rzeczywistym organizatorem ideowo-politycznej działalności szkoły: prowadziła szkolenie partyjne dla członków

⁸ Por. H. Szczegółka, *Związek Walki Młodych na Ziemi Lubuskiej 1945—1948*. Poznań 1964, s. 66.

PZPR i bezpartyjnych, zainicjowała powołanie ideowo-wychowawczej organizacji ZMS i sprawowała opiekę nad jej działalnością, wprowadziła treści polityczne i ideowe do pracy lekcyjnej i pozalekcyjnej. POP wywierała również wpływ na prawidłowe kształtowanie się stosunków międzyludzkich w zakładzie, dbała o autorytet nauczycieli w środowisku. Funkcję sekretarza POP pełnili kolejno: Franciszek Fedorowicz, Jan Dremza, Henryk Cybak, mgr Zygmunt Bieniasz, A. Dziubienko, Waław Horbacz i mgr Witold Żarnowski.

BAZA MATERIALNA LICEUM

Liceum Pedagogiczne w Ośnie Lubuskim dysponowało dwoma budynkami przy ulicy Armii Polskiej — dziewiętnastowiecznym dwupiętrowym budynkiem szkoły z czerwonej cegły, położonym w pięknym parku za miasteczkiem i takimż budynkiem internatu położonym przy torze kolejowym. W budynku internatu po 1951 roku mieszkały dziewczęta. Męski internat mieścił się w budynku szkolnym. Parter tego gmachu od 1948 roku zajmowała Szkoła Ćwiczeń. Tak więc zakład wykorzystywał na cele dydaktyczne tylko 13 pomieszczeń z 20 istniejących. Pierwsze pracownie powstały z chwilą utworzenia Liceum. Była to pracownia biologiczna, fizyczno-chemiczna, zajęć praktycznych (robót ręcznych) oraz biblioteka. Począwszy od 1951/52 roku nauczyciele biologii T. Budziszewski, a później T. Wolak wyposażyli gabinet biologiczny w niezbędne okazy, preparaty i przyrządy. Gabinet prowadził hodowlę rybek w akwarium, gołębi, żab i świnek morskich do celów laboratoryjnych, był w posiadaniu wiewiórki i żółwia. Na zajęciach biologii wykorzystywano bogatą faunę i florę z pobliskich łąk, lasów i jezior oraz z przyszkolnej działki doświadczalnej.

Bogate wyposażenie miała pracownia prac ręcznych chłopców, którą prowadził wzorowo przez siedem lat Henryk Kuklewski. Dzięki dobremu funkcjonowaniu tej pracowni szkoła nigdy nie miała trudności z wykonaniem dekoracji, pomocy naukowych, drobnymi naprawami sprzętu. Rozwój pracowni fizycznej nastąpił po 1955 roku, tj. po przyjeździe do liceum nauczyciela fizyki i matematyki, Władysława Brody. W tym też roku powstaje pracownia chemii, w której nauczyciel chemii Jan Kąkolowski prowadził w latach późniejszych w ramach koła przedmiotowego interesujące doświadczenia oraz gabinet geografii wraz z ogródkiem geograficznym, którego założycielem był Marian Lech. W ostatnich latach istnienia Liceum historyk mgr Bogusław Łukasiewicz zorganizował gabinet historyczny, a nauczycielka przysposobienia wojskowego dziewcząt, Ja-

nina Radziuk-Ratajczak, gabinet pw. Nie powiodły się wieloletnie starania o zorganizowanie pracowni pedagogicznej, rysunku, prac ręcznych dla dziewcząt i gabinetu muzycznego. Wysokie koszty wyposażenia pracowni, szczególnie tych ostatnich, przesądziły o ich powstaniu w latach powolnej likwidacji Liceum.

Przez kilkanaście lat w pracowniach Liceum zebrano dziesiątki wartościowych pomocy naukowych. Gabinet biologiczny np. dysponował kompletem mikroskopów, kilkoma akwariami, terrarium, modelami gipsowymi do nauki zoologii i anatomii, kolekcją ptaków, dziesiątkami preparatów w formalinie itp. W pracowni fizyki znajdowały się zestawy pomocy do nauki mechaniki, elektryczności, optyki, pracownia prac ręcznych posiadała komplet maszyn do obróbki drewna, kilkanaście zestawów narzędzi. Liceum posiadało również sporą ilość środków audiowizualnych: adapterów, episkopów, magnetofonów, radioodbiorników, aparatów projekcyjnych, kamerę filmową, a także sprzęt sanitarny i przeciwgazowy, sprzęt sportowy, stroje zespołów artystycznych, instrumenty muzyczne itp.

Droższe pomoce i setki mniejszych z chwilą rozwiązania Liceum zostały przekazane rozwojowemu Technikum Ekonomicznemu i Szkole Podstawowej w Ośnie Lubuskim.

Doniosłą rolę w nauczaniu, szczególnie przedmiotów pedagogicznych i humanistycznych, spełniała biblioteka szkolna, którą założył dyrektor J. Fietz w roku szkolnym 1947/48. Liczyła ona na początku 1240 woluminów, lecz już w tym samym roku powiększyła się o 400 książek ofiarowanych przez pedagogium z Poznania. Przy bibliotece istniała czytelnia z 20 tytułami czasopism, czynna codziennie przez dwie godziny. W latach 1953—1958, kiedy etatową bibliotekarką była Halina Rodziewicz — absolwentka tutejszego Liceum, biblioteka czynna była najpierw przez trzy, a później pięć dni w tygodniu. W 1952/53 r. zbiór biblioteczny liczył już 6.000 woluminów, a roczny zakup przekroczył 1.000 egzemplarzy książek i broszur. Systematycznie wzrastała ilość przeczytanych książek. Tak np. w roku 1953/54 na jednego ucznia przypadało 18 przeczytanych książek, w roku 1958/59 — 19,5 a w roku 1962/63 — 35 książek. Czytelnicy korzystali przede wszystkim z książek pedagogicznych i lektur języka polskiego, w które biblioteka była dobrze zaopatrzona. Cenniejsze pozycje o tematyce pedagogicznej przekazano po rozwiązaniu Liceum Studium Nauczycielskiemu w Zielonej Górze.

Poważny rozwój i sprawne funkcjonowanie szkoły i internatu było możliwe, gdyż państwo przeznaczało na ten cel znaczne środki finansowe. Na kapitalne i bieżące remonty wydatkowano w ciągu istnienia Liceum 4 mln zł. Wydatki rzeczowe (energia elektryczna, woda, opał) wynosiły rocznie średnio 150 tys. zł (łącznie około 2 mln zł). Znaczna była też

pomoc dla uczniów Liceum. Tylko w ostatnich pięciu latach wydatkowano na stypendia 1.258 tys. zł (średnio 2 tysiące złotych rocznie na 1 ucznia)⁹. Był to jeden z najwyższych wskaźników w szkolnictwie zawodowym. Prócz pomocy stypendialnej szkoła udzielała również zasiłków odzieżowych i premii pieniężnych dla najlepszych i niezamożnych uczniów.

DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA SZKOŁY

Po 1950 roku do Liceum przyjmowano absolwentów szkół podstawowych wyłącznie z województwa zielonogórskiego. Nowo przyjęci uczniowie w 75—80% byli pochodzenia robotniczo-chłopskiego. Przeważały dzieci pochodzenia chłopskiego, absolwenci wiejskich szkół z powiatów ślubickiego, sulęcińskiego, międzyrzeckiego. W celu zwerbowania do szkoły młodzieży dyrekcja Liceum na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych ogłaszała w prasie warunki przyjęcia do zakładu, później odstąpiono od ogłoszeń w prasie i wysyłano pisma do szkół podstawowych w terenie i wydziałów oświaty prezydium PRN, informując o warunkach przyjęcia do Liceum.

Egzaminy wstępne najczęściej odbywały się w końcu czerwca. W pierwszych latach istnienia liceum o przyjęciu do szkoły decydowały zespoły społeczno-pedagogiczne, w skład których prócz nauczycieli — egzaminatorów wchodził przedstawiciel Gminnego i Powiatowego Komitetu PZPR. W zasadzie przyjmowano do klas pierwszych więcej uczniów, niż określał to limit Wydziału Oświaty Prezydium WRN. Np. w latach 1950—1954 przyjęto o 179 uczniów więcej, niż określały obowiązujące wskaźniki. Przyjmowanie większej ilości uczniów przy wysokim odpadzie i odsiewie stwarzało możliwość przygotowania do pracy w szkolnictwie większej ilości kwalifikowanych nauczycieli, których niedobór odczuwała intensywnie rozwijająca się oświata.

W latach 1949—1955 we wszystkich klasach prócz maturalnych organizowano egzaminy kontrolne. Były one czynnikiem mobilizującym uczniów do nauki, jednak w nadmiarze absorbowwały całe grono nauczycielskie i wywierały ujemny wpływ na systematyczną pracę uczniów w ciągu całego roku. Ilość sal lekcyjnych i pracowni przedmiotowych pozwalała organizować zajęcia lekcyjne na jedną zmianę. Zajęcia pozalekcyjne odbywały się w ciągu całego roku w godzinach popołudniowych według ustalonych i zatwierdzonych na posiedzeniach Rady Pedagogicznej planów i terminarzy. Poza lekcjami organizowane były tzw. godziny wychowawcze, zebrania wszystkich organizacji uczniowskich i zebrania

⁹ Ceny z 1961 r.

nauczycielskie. Zakład umiejętnie dostosował godziny różnych zajęć do rozkładu dnia internatu. Było to konieczne ze względu na to, że średnio w internacie zamieszkiwało około 80% uczniów.

Istniała też ścisła więź Liceum ze Szkołą Ćwiczeń. Cały rok szkolny trwały w „ćwiczeniówce” różne formy praktyk zawodowych licealistów: dyżury, obserwacje uczniów, lekcje praktyczne i kontrolne, hospitacje lekcji itp.

Sprawna organizacja kształcenia, niezłe warunki nauki i bytowania młodzieży sprawiły, że ośnieńskie PLP, mimo braków kadrowych i trudności wynikających z pracy z uczniami ze szkół wiejskich, a więc reprezentujących niższy poziom, osiągało przeciętne wyniki nauczania. Plasowały one ośnieński ZKN w różnych latach na 3—5 miejscu wśród ZKN w województwie zielonogórskim (zob. tabela 3).

Tabela 3

Uczniowie promowani (łącznie z absolwentami)

Rok szkolny	Liczba uczniów promowanych	Procent uczniów promowanych
1947/48	136	86,4
1948/49	233	88,9
1949/50	274	88,4
1950/51	304	90,8
1951/52	313	91,0
1952/53	318	90,3
1953/54	303	93,2
1954/55	271	96,1
1955/56	230	84,9
1956/57	227	80,5
1957/58	210	84,0
1958/59	203	91,0
1959/60	184	88,8
1960/61	169	90,8
1961/62	116	95,8
1962/63	89	97,8
1963/64	59	98,3

Do 1955 roku w Ośnie uzyskiwano wysoki procent uczniów promowanych w porównaniu z innymi liceami pedagogicznymi na Ziemi Lubuskiej. W 1951 roku zakład w Ośnie miał aż ponad 27% uczniów promowanych więcej niż wynosiła średnia województwa¹⁰. W latach 1960—1964 wyniki te zbliżone były do średnich wojewódzkich: w 1960 r. były niższe o 2,2%, w 1964 r. wyższe o 1,6% i wykazywały stałą poprawę sy-

¹⁰ Por. J. Głodek, B. Ratuś, op. cit., s. 224.

tuacji. Począwszy od 1953 roku sprawność kształcenia systematycznie zmniejszała się i z 57,1% doszła do 34,7% w 1960 r. (w tym roku była niższa o 7,3% od średniej wojewódzkiej). Znaczna poprawa sprawności kształcenia nastąpiła dopiero po roku 1961 i dorównała wówczas sprawności uzyskiwanej w pozostałych LP (zab. tabela 4).

Tabela 4

Sprawność kształcenia w LP w Ośnie (bez absolwentów RKKN)

Rok szkolny	Liczba uczniów przyjętych do klasy I	Liczba uczniów kończących szkołę	Sprawność kształcenia w proc.
1949/50	84	30*	83,3
1950/51	134	56	87,5
1951/52	139	54	79,9
1952/53	136	48	57,1
1953/54	100	60	44,7
1954/55	120	63	45,3
1955/56	95	56	41,1
1956/57	90	—	—
1957/58	38	41	41,0
1958/59	36	49	40,9
1959/60	46	33	34,7
1960/61	40	44	48,8
1961/62	—	29	76,3
1962/63	—	27	75,0
1963/64	—	30	65,2

* z przyjętych do wyższych klas w poprzednich latach

W celu podniesienia sprawności kształcenia dyrekcja i Rada Pedagogiczna Liceum podejmowała szereg inicjatyw. Przede wszystkim zabiegano o stworzenie możliwie najlepszych warunków nauki i bytowania. Było to konieczne ze względu na niezamożność wielu uczniów pochodzenia chłopskiego i robotniczego, którzy w wypadkach nie otrzymania miejsca w internacie i pomocy stypendialnej rezygnowali z dalszego kształcenia. Tak np. tylko w latach 1950—1953 zrezygnowało w trakcie roku szkolnego z dalszej nauki 103 uczniów, w tym ponad połowa ze względu na słabe warunki bytowe. Podniesieniu jakościowych efektów kształcenia w Liceum sprzyjały coraz wyższe kwalifikacje naukowo-pedagogiczne nauczycieli, polepszenie bazy materialnej szkoły, a zwłaszcza zwiększenie ilości pomocy naukowych, a także lepsza rekrutacja do szkoły, wzrost poziomu organizacyjnego i przechodzenie od heteromicznych metod wychowania do autonomicznych.

DZIAŁALNOŚĆ WYCHOWAWCZA I ŻYCIE SPOŁECZNE

Działalność organizacji młodzieżowych w LP w Ośnie rozpoczęła się z chwilą otwarcia szkoły¹¹. Koło ZWM liczyło w listopadzie 1947 roku 44 członków, a w 1948 roku — ponad 70 uczniów i posiadało szeroki program działania. Zadania ZWM przewidywały wychowanie młodzieży w duchu demokratycznym, podniesienie poziomu moralnego jego członków, niesienie pomocy w nauce, prace społecznie użyteczne dla szkoły, organizację życia kulturalnego i czynnego wypoczynku ZWM w szkolnych warunkach z braku innych organizacji stała się organizatorem całości kształtu życia uczniów. W ramach organizacji działały dwie sekcje: artystyczna, w skład której wchodziło kółko teatralne, literackie, muzyczne i sekcja sportowa, skupiająca miłośników szachów, piłki nożnej, siatkówki i lekkiej atletyki. W zajęciach poszczególnych sekcji i kół mogli brać udział również uczniowie nie zorganizowani. Organem Szkolnego Koła ZWM była gazetka ścienna „Promień Wiedzy i Radości”. Członkowie ZWM opiekowali się grobami żołnierzy radzieckich, znajdujących się na terenie parku szkolnego, brali udział w zagospodarowaniu terenu szkolnego. Dobrze układała się współpraca z władzami miasteczka. Przewodniczący ZWM, J. Bretuj, był członkiem Miejskiej Rady Narodowej w Ośnie. Z pomocą organizacji przychodziła opiekunka z ramienia PPR, nauczycielka Liceum Anna Ośniańska oraz Komitet Gminny PPR w Ośnie, który w 1948 roku przekazał kołu ZWM 5.000 złotych na zakup koszul i czerwonych krawatów. W celu zdobycia funduszy członkowie ZWM organizowali w Ośnie zabawy dochodowe i zbiórki uliczne. W 1948 r. 12 zetwemowców — uczniów PLP w Ośnie założyło pierwszą na Ziemi Lubuskiej uczniowską komórkę PPR¹². ZWM stał się obok ZHP, działającego przy Szkole Podstawowej w Ośnie, najważniejszą organizacją młodzieżową, cieszącą się uznaniem środowiska i mającą poważny autorytet.

ZMP powstał we wrześniu 1948 roku. Dnia 1. X. 1948 do ZMP należało 90 uczniów, skupionych w dwóch kołach. Działalnością kół kierował pierwotnie dawny zarząd ZWM. Nowa organizacja zaczęła spełniać rolę integrującą działalność samorządową młodzieży działającej w ramach innych organizacji. Utworzono sekcje: prelegentów, imprezową, marksistowską, turystyczną i sportową, a później PCK. W styczniu 1949 roku nastąpił podział szkolnej organizacji ZMP na koła klasowe. Organizacja stała się masową. Nauczyciele Liceum stali się honorowymi członkami ZMP, część — opiekunami sekcji, a dyrektor został głównym opiekunem ZMP.

¹¹ H. Szczegółka w książce: *Związek Walki Młodych na Ziemi Lubuskiej 1945—1949*. Poznań 1965, s. 65, błędnie podaje za E. Makowskim, jakoby pod koniec 1946 r. przy Liceum Pedagogicznym w Ośnie Lubuskim istniało pierwsze na Ziemi Lubuskiej koło ZWM.

¹² H. Szczegółka, op. cit., s. 66.

Lata 1949—1951 to okres ilościowego wzrostu szeregów ZMP, podniesienia jego rangi w szkole, poziomu organizacyjnego i ideowego. W tym czasie w Liceum trwał spór ideologiczny pomiędzy grupą uczniów aktywistów ZMP a częścią grona pedagogicznego. Atakowani byli nauczyciele tzw. starej daty, „obcy klasowo” za apolityczność i brak zaangażowania się w socjalistyczne przemiany kraju. Na zebraniach ZS ZMP członkowie organizacji oceniali metody pracy poszczególnych nauczycieli. Okres pajdokracji zapoczątkowany w 1949 r. i z trudnością likwidowany przez Radę Pedagogiczną, a później przez POP i władze oświatowe, trwał niemalże do 1955 roku. Przyniósł wiele szkód wychowawczych, m. in. na wiele lat uniemożliwił prowadzenie — zgodnie z teorią pedagogiki socjalistycznej — właściwego oddziaływania wychowawców na wychowanków, stworzył klimat podejrzliwości i braku wzajemnego zaufania.

W roku 1951/52 powstało nauczycielskie koło ZMP. W tym też roku dało się zauważyć zbliżenie celów organizacji ZMP, a przede wszystkim aktywu tej organizacji do założeń, jakie realizowało grono pedagogiczne liceum. Było to niewątpliwie zasługą dobrze pracującego koła ZMP skupiającego młodych nauczycieli oraz organizatora ZMP Zenona Szymankiewicza. Nauczycielskie koło ZMP było w 1952 r. wyróżnione przez ZW ZMP w Zielonej Górze jako najlepiej pracujące w powiecie słubickim.

Szkolne koło ZMP skupiało w latach następnych gros uczniów. Po wyborach ZS ZMP w lutym 1952 r. do ZMP należało 219 członków, a w 1953 roku — 317, co stanowiło 90% wszystkich uczących się. Zebrania kół klasowych odbywały się dwa razy w miesiącu. Zarząd Szkolny zbierał się w tym czasie trzykrotnie. ZMP był organizatorem szkolenia ideologicznego swoich członków, masówek o tematyce społeczno-politycznej i tzw. prasówek.

Członkowie ZMP prenumerowali w latach 1953—1955 od 150 do 200 egzemplarzy prasy młodzieżowej i partyjnej, redagowali „Błyskawicę”, poddając krytyce niedociągnięcia i braki w szkole. W 1953 r. z pomocą organizacji przyszedł następny organizator ZMP — Roman Stadnicki. Lata 1954—1956 w działalności ZMP w Liceum charakteryzowały się spadkiem aktywności związku, coraz większymi trudnościami organizacyjnymi, utratą więzi aktywu organizacji z większością członków ZMP, zanikaniem pomocy ze strony instancji związku. Nie pomogły wysiłki ostatniego przewodniczącego ZS ZMP Aftanazego Sokoła, zmierzające do ratowania organizacji. Próby wykorzystania dorobku jego poprzedników, byłych przewodniczących ZS ZMP: Wojciecha Konińskiego, Jana Maćkowiaka, Romana Strasza, Mariana Bybluka, dla ożywienia działalności szkolnej organizacji ZMP nie dały rezultatów.

W październiku 1957 r. powstała w Liceum nowa organizacja ideowo-wychowawcza — ZMS. Kolejnymi sekretarzami komitetów szkolnych

ZMS byli: Danuta Sliska, Zenon Szczetyński, Zbigniew Chomiccki, Maria Sielska i Edward Chocianowski. Opiekę nad organizacją ZMS z ramienia POP i Rady Pedagogicznej sprawowali Władysław Broda i dyrektor Alfons Grygorowicz. Programy działalności szkolnego koła ZMS przewidywały m.in. organizację Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym, prace społecznie użyteczne na terenie szkoły i miasta, spotkania z działaczami partyjnymi i gospodarczymi, działalność kulturalno-oświatową i sportowo-turystyczną. W latach 1960—1964 ZMS przekazał w szeregi PZPR 74 swoich członków. W roku 1957 działało również Koło Nauczycielskie ZMS, którego sekretarzem była Władysława Popielówna. W tym samym roku rozpoczął swoją działalność Związek Harcerstwa Polskiego, do którego z reguły należeli uczniowie klas młodszych. Młodzi harcerze należeli do drużyny wodniaków, a nieliczni starsi, z których większość prowadziła drużyny w Szkole Ćwiczeń i Szkole Podstawowej, uczestniczyli w pracy Kręgu Instruktorów. Z ostatniej grupy wyróżniały się swoją pracą Maria Fraszko i Maria Michalska. Drużynowymi licealnych drużyn byli nauczyciele Liceum Tadeusz Wolak i Władysław Broda. Szkolna organizacja ZMS i drużyny ZHP realizowały wzorowo, aż do rozwiązania Liceum, program działania swych organizacji, uzupełniając przygotowanie uczniów Zakładu Kształcenia Nauczycieli także do działalności społeczno-politycznej.

Sprawy wychowawcze w Liceum zawsze znajdowały się w centrum uwagi całego grona pedagogicznego. Nauczyciele Liceum Pedagogicznego dobrze rozumieli potrzebę stworzenia w szkole sytuacji wychowujących, potrzebę rozmowy i dyskusji z młodzieżą na różne tematy. W 1952 roku postanowiono dwukrotnie w miesiącu na przemian z zebraniem koła ZMP odbywać z klasami starszymi, po zajęciach szkolnych, lekcje wychowawcze. W czasie tych lekcji dyskutowano na tematy ideowo-polityczne, światopoglądowe, filozoficzne, omawiano sprawy bieżące, trudności wychowawcze itp. Dopiero po siedmiu latach Ministerstwo Oświaty zdecydowało się wprowadzić takie godziny jako obowiązkowe. Właściwie zorganizowane w Liceum wychowanie ideowe dało rezultaty wychowawcze. W roku szkolnym 1963/64 28 uczniów jedynej wówczas klasy maturalnej wstąpiło do PZPR. Rada Pedagogiczna nie tylko rozciągała opiekę wychowawczą nad młodzieżą w szkole i internacie. Przez wiele lat organizowane były dyżury nauczycielskie, a później dyżury kontrolne trójek klasowych w miejscach przebywania większej ilości młodzieży: na stacji, w mieście, w kinie itp. Należy dodać, że pracę wychowawczą w poważnym stopniu ułatwiało zamieszkanie uczniów w internatach (zob. tabela 5).

U podstaw systemu wychowawczego internatu leżało wychowanie przez pracę. Pierwsi uczniowie Liceum zmuszeni byli najpierw uporządkować,

Tabela 5

Uczniowie mieszkający w internacie

Rok szkolny	Liczba uczniów w szkole	Liczba uczniów w internacie	Procent uczniów zamieszkałych w internacie
1947/48	161	124	77,0
1948/49	266	219	82,3
1949/50	311	228	73,3
1950/51	335	224	66,8
1951/52	344	231	67,1
1952/53	352	230	65,2
1953/54	325	226	69,5
1954/55	282	220	78,3
1955/56	272	217	79,7
1956/57	282	225	80,0
1957/58	250	219	87,6
1958/59	223	194	87,0
1959/60	207	196	94,2
1960/61	186	168	89,3
1961/62	121	113	93,4
1962/63	92	84	91,5
1963/64	60	53	88,3

a później zagospodarować pomieszczenia internackie, ogród, podwórza, by móc z nich korzystać, następnie dokładali starań, aby internat stawał się ich drugim prawdziwym domem. W 1949 r. powołano Radę Opiekuńczą internatu, która zajmowała się planami finansowo-gospodarczymi i zatwierdzała całokształt gospodarki internatu.

Kadrę wychowawców i kierowników internatu stanowili nauczyciele Liceum, którzy często z konieczności na krótkie okresy zmuszeni byli do zajmowania się dodatkowo sprawami wychowawczymi poza zajęciami szkolnymi. To uniemożliwiało wprowadzenie długoterminowych zamierzeń wychowawczych, stwarzało nieporozumienia ze względu na różnicę zdań kilku wychowawców pracujących z tą samą grupą wychowanków. Ten sposób obsady kadrowej w internacie miał też zalety. Każdy z wychowawców miał inne zainteresowania, a ich różnorodność była w stanie zaktywizować większą ilość młodzieży. Szczególnie cenili sobie mieszkańcy internatu kontakty i zajęcia z T. Budziszewskim — biologiem, J. Mereną — nauczycielem wf, mgr T. Hasikiem — polonistą i in.

Znaczna ilość wychowawców internatu pracowała z oddaniem, poświęcając młodzieży swój wolny czas. Na szczególne wyróżnienie zasługują J. Jabłoński — wieloletni kierownik internatu oraz J. Radziuk-

-Ratajczak — nauczycielka pw., wychowawczyni internatu w latach 1951—1964.

W metodach pracy internatu zwrotnym był rok 1954. Dyrektor Liceum A. Grygorowicz wpłynął na zaniechanie stosowania w internacie metod heteronomicznych, zalecał natomiast metody demokratyczne, stosowanie elementów samowychowawczych, oparcia porządku dnia w internacie na kolektywnie ustalonym i zaaprobowanym przez wszystkich wychowanków regulaminie internackim. Internat coraz bardziej stawał się własnym domem wychowanków. Kolejnymi kierownikami internatu byli: T. Budziszewski, R. Hoffman, J. Merena, J. Jabłoński, W. Horbacz, W. Broda.

Prócz prac użytecznych w internacie wszyscy uczniowie Liceum brali udział w podejmowaniu i realizacji czynów społecznych. W pierwszym roku istnienia Liceum w ramach czynu społecznego skatalogowano księgozbiór biblioteki miejskiej. W roku szkolnym 1948/49 w ramach odbudowy kraju przepracowano po 32 roboczogodziny na ucznia przy rozbiórce spalonych domów. W roku 1950/51 dla uczczenia II Światowego Kongresu Obrońców Pokoju uczniowie wraz z nauczycielami Liceum odgruzowywali w Ośnie ulicę B. Chrobrego, przeprowadzili izolację rur centralnego ogrzewania w budynku szkolnym, nauczyciele odbyli 27 lekcji dodatkowych. W roku 1951 z okazji 1 Maja młodzież licealna oprawiła książki dla szkolnej biblioteki, wyjeżdżała z częścią artystyczną do spółdzielni produkcyjnych w Świniarach i do wiejskich szkół. W roku szkolnym 1952/53 nauczyciele zobowiązali się poświęcić 200 godzin w celu przygotowania uczniów do egzaminu. W tym samym roku uczniowie PLP w Ośnie zasadzili 80 ha lasu. W latach późniejszych dla uczczenia rocznic Rewolucji Październikowej, 1 maja, II i III Zjazdu PZPR szkoła podejmowała podobne zobowiązania. W czynie społecznym wykonano również dziesiątki różnych pomocy naukowych. Inicjatorem tych prac i autorem pomysłów pomocy był w latach 1953—1956 nauczyciel pedagogiki, Kazimierz Chabura.

Prócz wymienionych metod wychowawczych stosowanych w Liceum na uwagę zasługuje metoda aktywizowania wszechstronnej działalności ucznia w myśl tego, że „człowiek rozwija się jako osobowość o tyle, o ile sam działa i przekształca otaczającą go rzeczywistość” oraz szereg zabiegów wychowawczych prowadzących od postępowania pod przymusem do postępowania samodzielnego i odpowiedzialnego.

W systemie organizacji pracy szkolnej Liceum poważne miejsce zajmowały praktyki pedagogiczne. Były one organizowane w oparciu o Szkołę Ćwiczeń oraz pobliskie szkoły podstawowe. W roku szkolnym 1950/51 uczniowie klas trzecich i czwartych odbyli 71 hospitacji lekcji w Szkole Ćwiczeń, a każdy z uczniów przeprowadził 3 lekcje. Przeprowadzono też czterodniowe praktyki uczniów klas przedmaturalnych poza ćwicze-

niówką. W ramach praktyk pedagogicznych uczniowie Liceum sprawowali opiekę nad dyżurnymi uczniami w Szkole Ćwiczeń. W roku szkolnym 1951/52 dyżury w ćwiczeniówce pełnili uczniowie klas drugich, klasy czwarte zajmowały się prowadzeniem dokumentacji szkoły. W roku szkolnym 1952/53 opracowano program pedagogizacji szkoły, który realizowano poprzez praktyki pedagogiczne uczniów, obowiązujące również klasy I i II (wymagania o charakterze techniczno-sprawnościowym), organizowane w ramach zajęć pedagogiki i metodyki nauczania oraz w ramach zajęć z pozostałych przedmiotów ogólnokształcących.

Program ten przewidywał m.in. znajomość programów nauczania przez nauczycieli i uczniów, prowadzenie lekcji pokazowych w klasach V—VII przez nauczycieli Liceum. W tym też roku szkolnym każdy uczeń klasy maturalnej odbył 10-dniową praktykę w pobliskich szkołach podstawowych oraz 2-dniową praktykę w klasach łączonych w Szkole Podstawowej w Radachowie. Przeprowadzono również lekcje w szkole Ćwiczeń, sporządzono plany dydaktyczno-wychowawcze szkoły, plany wychowawcy klasowego, plany gospodarcze oraz plany kółek przedmiotowych.

W następnych latach praktyki jednodniowe w klasach łączonych odbywały się w Szkole Podstawowej w Budachowie i Świniarach oraz indywidualne wielodniowe — w większości szkół podstawowych powiatu słubickiego i sulęcińskiego.

Działające z przerwami koło pedagogiczne wykonało około 300 pomocy naukowych, z tego 3 oryginalne, własnego pomysłu. Dzięki staraniom nauczycieli przedmiotów pedagogicznych każdy uczeń kończący szkołę miał przygotowaną teczkę z kompletami dokumentów pedagogicznych. W organizacji praktyk pedagogicznych w poszczególnych latach występowały niektóre niedociągnięcia. Ostatecznie nie rozstrzygnięto dylematu, kto winien poprawić praktykantom konspekty i udzielać wskazań metodycznych — nauczyciel, Liceum czy Szkoły Ćwiczeń, wciąż dyskusyjny był problem czasu omawiania pokazowych lekcji przeprowadzanych przez nauczycieli Szkoły Ćwiczeń i ich udział w omawianiu lekcji. Często kierownik praktyk pedagogicznych nie był w stanie opracować miesięcznego planu praktyk, gdyż nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących nie składali w terminie zapotrzebowań na lekcje pokazowe i praktyczne w starszych klasach Szkoły Ćwiczeń.

WYCHOWANIE FIZYCZNE I SPORT W LICEUM

Wychowanie fizyczne w LP w Ośnie stanowiło ważny element wychowania przyszłych nauczycieli. Prócz lekcji wf szkoła organizowała dla młodzieży zdolniejszej pod względem sprawnościowym zajęcia w kilku

sekcjach szkolnego koła sportowego. Dla młodzieży mniej sprawnej fizycznie organizowane były masowe imprezy sportowe, jak międzyklasowe mistrzostwa w grach zespołowych, biegi przełajowe, marszobiegi, zdobywanie odznak BSPO oraz w późniejszych latach obozy sportowe po ukończeniu IV klasy. Wiele uwagi poświęcano również wzbudzaniu zamiłowań do turystyki i osiągnięciu określonych dla danej kategorii wieku wyczynów sportowych.

Szkolne Koło Sportowe skupiało w swoich sekcjach w różnych latach 20—35% uczniów. Najaktywniej pracowały sekcje: lekkiej atletyki, koszykówki chłopców, siatkówki i tenisa stołowego. W latach 1951—1954 lekkoatleci trzykrotnie, tj. na stałe, zdobyli na spartakiadach szkół średnich puchar przechodni GKKF dla najlepszej szkolnej drużyny lekkiej atletyki woj. zielonogórskiego. W drużynie tej startowali m. in. Jan Olesik, Jan Maćkowiak, Aleksy Burak, Józef Łokieć, Jan Staszyński. W 1953 roku siedmiu uczniów PLP w Ośnie startowało w I Centralnej Spartakiadzie Szkół Ministerstwa Oświaty. Spośród nich Maria Apanowicz (rzut oszczepem) zdobyła wicemistrzostwo, a Teresa Gnerowicz (pchnięcie kulą) zajęła IV miejsce. W roku następnym na II Spartakiadzie Maria Apanowicz powtórzyła swój sukces, a Franciszek Jasny był drugi na torze przeszkód.

Po powstaniu Szkolnego Związku Sportowego lekkoatleci brali systematycznie udział w Mistrzostwach Okręgu SZS w lekkiej atletyce. Rekordzistami okręgu SZS byli w 1958 roku Janina Ustrycka w rzucie oszczepem — 34,52 m i Edward Leszkiewicz, w biegu na 100 m — 11,5 sek. Janina Ustrycka reprezentowała barwy Zielonej Góry w trójmeczcu lekkoatletycznym Opole-Warszawa-Zielona Góra we wrześniu 1958 r. i brała udział w Halowych Mistrzostwach Polski SZS w marcu 1959 r.

Do sukcesów sportowych uczniów ośnieńskiego Liceum można zaliczyć zdobycie przez drużynę siatkówki chłopców w 1956/57 r. pucharu ZO SZS, zajęcie III miejsca w lidze międzyszkolnej siatkówki dziewcząt w 1958 r. za drużynami MKS „Znicz” Gorzów Wlkp. i MKS „Astra” Nowa Sól, zdobycie drugiego miejsca na Spartakiadzie Okręgowej 1953 r. przez żeńską drużynę gimnastyczną, zdobycie mistrzostwa powiatu ślubickiego w tenisie stołowym w tymże roku przez Mieczysława Aniškę.

Spore sukcesy miało Liceum w zdobywaniu odznak sportowych i klas sportowych. W 1953 r. szkoła zajęła pierwsze miejsce w województwie w ilości zdobytych odznak SPO. M. Apanowicz — mistrzyni okręgu w rzucie oszczepem zdobyła I klasę sportową, czterech uczniów, w tym późniejszy mistrz Polski Edward Czernik, zdobyło II klasę, 85 uczniów — III klasę i 112 uczniów zdobyło klasę młodzieżową.

Dobre rezultaty sportowe osiągnęli, prócz wymienionych wyżej, Jan

Lokieć, Marian Tarnowski, Piotr Wołuń, Krzysztof Goździak (siatkówka); Stanisław Weiss, Leszek Walus, Izabela Malinowska, Antoni Bieć, Ryszard Wagner (lekka atletyka); Florian Szymczak, Jan Czapla, Zdzisław Bobryko (piłka nożna); Marian Bybluk, Stanisław Jaroszewicz (szachy).

Z działalności turystycznej na uwagę zasługują wycieczki krajoznawcze po kraju i zagranicą, obozy wędrowne. Każdego roku Liceum organizowało od 2 do 10 wycieczek i 1—2 obozy wędrowne. Od 1959 roku udostępniono internat dla potrzeb Szkolnego Schroniska Młodzieżowego.

ABSOLWENCI

W ciągu istnienia LP w Ośnie mury tej uczelni opuściło 620 absolwentów, w tym 354 kobiety¹³. Ta ilość absolwentów stanowiła w roku likwidacji Liceum niemal 1/5 wszystkich absolwentów lubuskich liceów pedagogicznych (zob. tabela 6).

W pierwszych latach działalności zakładu (1950—1956) ośnieńskie Liceum wypuszczało większy odsetek absolwentów ZKN woj. zielonogórskiego. W latach 1951—1952 ilość absolwentów PLP w Ośnie Lubuskim była nawet większa niż w liceach w Sulechowie i Nowej Soli. W późniejszych latach odsetek ten systematycznie malał i w roku likwidacji szkoły wyniósł 12,3%.

Przeważająca ilość absolwentów podejmowała pracę w szkolnictwie podstawowym, głównie w szkołach podstawowych powiatu ślubickiego i sulecińskiego¹⁴. Każdego roku 1—3 absolwentów podejmowało stacjonarne studia wyższe. Część absolwentów ukończyła studia wyższe drogą zaoczną. Według niepełnych danych około 10% absolwentów LP w Ośnie legitymuje się dyplomami wyższych uczelni, ponad 75% ukończyło SN lub ZSN¹⁵.

W nauce znane są nazwiska takich absolwentów, jak prof. dr hab. Michał Kisielewicz — rektor WSI w Zielonej Górze, doc. dr hab. Józef Radkiewicz — długoletni poznański naukowiec; w charakterze nauczycieli akademickich pracują: Stefan Boliński, Marian Bybluk, Longin Dzieżyc, Jerzy Oleksiński, Ryszard Stankiewicz, Stefan Szuba i in.

Po ukończeniu studiów wyższych w aparacie partyjnym i administracji państwowej pracowali: Eugeniusz Ciereniewicz, Jan Czapla, Wiesław Jagiełłowicz, Kazimierz Kaźmierczak, Alojzy Kinal, Wincenty Kochański,

¹³ Bez absolwentów RKKN.

¹⁴ W. Pasterniak, H. Szczegóła, op. cit., s. 117 podają, że absolwenci LP w Ośnie pracowali w czternastu powiatach.

¹⁵ Dane z początku lat siedemdziesiątych.

Tabela 6

Absolwenci stacjonarnej formy kształcenia w latach 1950—1964

Rok	Kobiety	Mężczyźni	Razem	Procent absolwentów lubuskich LP
1950	17	13	30	21,1
1951	26	30	56	35,2
1952	31	23	54	38,8
1953	21	27	48	22,8
1954	33	27	60	28,4
1955	36	27	63	24,0
1956	34	22	56	22,6
1957	23	18	41	18,6
1959	25	24	49	17,7
1960	25	8	33	13,4
1961	24	20	44	14,5
1962	22	7	29	11,3
1963	18	9	27	10,6
1964	19	11	30	12,3
Razem	354	266	620	19,5

Bugosław Koźlarek, Jan Krompiewski, Władysław Sobków, Leon Struch, Roman Strasz i in.

Wielu absolwentów LP w Ośnie kierowało szkołami i placówkami wychowawczymi, m.in. Henryk Baturó (obecnie Kurator Oświaty i Wychowania w Zielonej Górze), Marian Bybluk, Bronisław Majewski, Jarosław Merena, Jan Król, Stanisław Skowroński, Zbigniew Warzecha, Franciszek Żarkowski i in., niektórzy pracowali w Związku Nauczycielstwa Polskiego — Marian Kochanek, Ryszard Stankiewicz, Adam Sopllica i in.

Aktywnymi działaczami społecznymi w szkole i w swoim środowisku byli nauczyciele szkół średnich i zawodowych: Romuald Antczak, Kazimierz Skórski, Adolf Czak, Bazyli Serafin, Stefan Ratajczak, Jan Okuniewski i in.

Twórczością literacką zajęli się Izabela Dziedziczko-Koniusz i Czesław Czyż, publicystykę na łamach prasy pedagogicznej i regionalnej uprawiali: Jarosław Merena, Jerzy Oleksiński, Marian Bybluk; twórczością plastyczną zajmowali się: Jan Skowroński — prezes Oddziału ZPAP w Zielonej Górze, Edward Gruszka, Kazimierz Szablak; w życiu muzycznym województwa aktywnie uczestniczyli: Krzysztof Krupowicz i Zbigniew Chomicki; trenerami sportowymi zostali: Stanisław Skowroński, Leszek Walus, Jan Staszyński i Zdzisław Bobryko.

Nieliczna grupa absolwentów pracowała w Milicji Obywatelskiej — Jan Olesik, Walter Góra, w poradniach zawodowych — Danuta Czeka-towska-Bryl, w usługach dla szkolnictwa — Bolesław Damaszewicz.

Wśród absolwentów ZKN w Ośnie wyróżniał się Stanisław Bohdanowicz — naczelnik Związku Harcerstwa Polskiego w początkach lat siedemdziesiątych, a następnie dyrektor generalny w Ministerstwie Oświaty i Wychowania.

Z braku danych nie wymieniamy absolwentów LP w Ośnie, którzy w różny sposób wyróżniali się w swoim środowisku, pełniąc obowiązki radnych, będąc organizatorami czynów społecznych, działając w związkach zawodowych, partii i stronnictwach politycznych. Wielu takich absolwentów ośnieńskiego liceum pracuje częstokroć w wiejskim środowisku, jest aktywnymi krzewicielami oświaty i kultury.

DZIAŁALNOŚĆ REJONOWEJ KOMISJI KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI

Od 1949 roku rozpoczęła działalność przy PLP w Ośnie Rejonowa Komisja Kształcenia Nauczycieli. Zdobywali tu wykształcenie pedagogiczne nauczyciele szkół podstawowych z powiatów: międzyrzeckiego, sulęcińskiego, rzepińskiego (ślubickiego), gorzowskiego, strzelecko-krajeńskiego. Pierwszy egzamin maturalny odbył się w 1951 roku. System doksztalcania zaocznego przewidywał naoczne kursy zimowe i wakacyjne, kursy informacyjne oraz jedno- i dwudniowe konsultacje. Tak np. w 1953 roku w RKKN w Ośnie doksztalało się 115 nauczycieli. W kursie wakacyjnym wzięło udział 109. Słuchacze trzech roczników wzięli udział w 642 zajęciach. W czasie kursów naocznych słuchacze zdawali egzaminy, rok nauki kończył się kursem wakacyjnym. Przewodniczącymi RKKN byli dyrektorzy ośnieńskiego PLP, a wykłady prowadzili nauczyciele Liceum. W ramach RKKN działały samorzady kursowe, koła ZMP i grupy partyjne. Dzięki dobrej organizacji pracy i samorządności doksztalcających się nauczycieli słuchacze RKKN brali aktywny udział w życiu środowiska. Byli oni współorganizatorami lipcowych akademii z okazji Święta Odrodzenia, uczestniczyli w akcji żniwnej, niszczyli stonkę ziemniaczaną i chwasty na polach PGR.

W ciągu pięciu lat istnienia RKKN w Ośnie 144 pracujących nauczycieli zdobyło kwalifikacje zawodowe (zob. tabela 7). Absolwentami RKKN byli m.in. nauczyciele Szkoły Ćwiczeń — Janina Robak, Alicja Dziubenko, nauczyciele LP w Ośnie — Zygmunt Bieniasz i Waclaw Horbach, znani działacze oświatowi, pracujący później w powiecie ślubickim: Józef Radkiewicz, Anatol Kreskijan, Władysław Warchoń. RKKN w Ośnie

Tabela 7

Absolwenci RKKN przy PLP w Ośnie (1951—1954)

Rok	Kobiety	Mężczyźni	Razem
1951	17	20	37
1952	27	18	45
1953	16	26	42
1954	7	13	20
Razem	67	77	144

rozwiązano w 1955 roku na skutek małej ilości zgłoszeń. Ostatnich słuchaczy IV rocznika przeniesiono do RKKN przy PLP w Sulechowie.

Dorobek LP w Ośnie, przedstawiony z konieczności w niepełnej formie, stanowi niezaprzeczalny wkład w podniesienie oświaty i kultury na terenie środkowego Nadodrza, zwłaszcza w jego północno-zachodniej części. Nie pełny jest też obraz społeczności licealnej — nauczycieli Liceum i absolwentów tej szkoły. W monografii zabrakło miejsca na ukazanie działalności licznych szkolnych organizacji społecznych, różnych form pracy kształceniowej i doskonalenia nauczycieli, fragmentaryczny jest zarys działalności kulturalnej szkoły itp. Być może inne okazje pozwolą przedstawić pełniejszy obraz tej zasłużonej dla lubuskiej oświaty uczelni.

Od wielu lat na miejscu byłego Liceum Pedagogicznego działa nowa placówka — Zespół Szkół Ekonomicznych, która przechodziła różne koleje w określeniu swojego profilu i miejsca w lubuskiej oświacie. Placówka ta przejęła wiele z kilkunastoletniego dorobku pedagogicznego swojej poprzedniczki. W murach dawnego LP obserwuje się ścisłą integrację nauczania i wychowania, w szerokim zakresie stosuje się wychowanie przez pracę, rozwijają się różne formy samorządności młodzieży, w działalności wychowawczej duże znaczenie przypisuje się przygotowaniu absolwentów do życia społeczno-politycznego. Zespół Szkół Ekonomicznych jako kontynuator LP opiera swą pracę na ścisłej więzi ze środowiskiem. Nauczyciele i młodzież ZSE — podobnie jak ich poprzednicy — wnoszą wiele wartości oświatowych i kulturalnych do życia miasteczka i regionu.

**Wykaz etatowych nauczycieli i pracowników pedagogicznych
LP w Ośnie w latach 1947—1964**

Bakowiec Konstanty	IX.1948—VI.1951
Bączkiewicz-Wolak Danuta	X.1951—VI.1959
Bieniasz Zygmunt	IX.1954—VI.1964
Bilewicz Zygmunt	IX.1963—VI.1964
Broda Władysław	IX.1955—VI.1964
Buckowa Helena	X.1953—VI.1954
Buczyński Eugeniusz	IX.1951—VI.1964
Budziszewski Tadeusz	IX.1951—VI.1952
Chabura Kazimierz	IX.1952—VI.1956
Cichoń-Møller Danuta	IX.1959—VI.1961
Cybak Henryk	IX.1951—VI.1952
Cyzio-Kucewicz Jadwiga	IX.1956—VI.1957
Czak Adolf	IX.1955—VI.1961
Dąbrowska Władysława	IX.1950—VI.1951
Deska Zbigniew	IX.1950—VI.1952
Dremza Jan	IX.1951—VI.1968
Dziedziczko Jan	IX.1948—VI.1949
Fietz Józefa	X.1947—VI.1949
Fietz Maria	IX.1948—VI.1949
Gapiński Marian	IX.1951—VI.1953
Grygorowicz Alfons	IX.1954—VI.1964
Gruntkowski Henryk	IX.1957—VI.1959
Hasik Tadeusz	IX.1955—VI.1964
Hoffman Rafał	II.1952—II.1953
Horbacz Waclaw	IX.1952—VI.1963
Jakubaszek Eugeniusz	IX.1956—VI.1958
Jabłoński Józef	IX.1960—VI.1962
Janczak Maria	X.1947—VI.1948
Jasińska-Jankiewicz Kazimiera	IX.1951—VI.1953
Jassijewicz Irena	IX.1948—VI.1952
Jesionowski Tadeusz	X.1952—III.1953
Jędraska-Wiatrowska Helena	IX.1951—VI.1953
Karaś Maria	IX.1950—IX.1956
Kąkolewski Jan	IX.1953—VI.1959
Kochanowska Aneta	I.1948—VI.1948
Komorowska Jolanta	I.1953—VI.1956
Kudłacz Halina	IX.1950—VI.1951
Kuklewski Henryk	IX.1948—VI.1955
Laufersweiler-Ośniańska Anna	IX.1951—VI.1952
Lech Marian	IX.1952—VI.1959

Lewandowicz Marian	IX.1948— II.1951
Łubiński Leszek	I.1955— V.1957
Łukasiewicz Bogusław	IX.1957—VI.1964
Małyszczuk Bożena	IX.1953—VI.1954
Masiulanis Józef	II.1953—VI.1955
Matyniak Kazimierz	IX.1950—VI.1951
Meller Ryszard	IX.1955—VI.1961
Merena Jarosław	IX.1952— I.1955
Mroczek Irena	IX.1950—VI.1951
Mroczkowska Stefania	IX.1948—VI.1949
Muzg Józef	IX.1952—VI.1955
Namedyński Bolesław	IX.1955—VI.1956
Nowak Jerzy	IX.1953—VI.1954
Nowosińska-Rembelska Wiesława	IX.1956—VI.1961
Paterski Stanisław	IX.1948—VI.1951
Petrus Helena	IX.1948—VI.1949
Piotrowska-Szablak Wanda	I.1953—VI.1954
Połukard Henryk	II.1953—VI.1954
Popow Eugeniusz	IV.1951—VI.1951
Powierza Franciszek	IX.1954—VI.1955
Radziuk-Ratajczak Janina	IX.1951—VI.1964
Rodziewicz Halina	II.1952—VI.1959
Sahajdak Stefan	X.1947—VI.1948
Skórski Kazimierz	IX.1954—VI.1955
Sobociński Jan	IX.1948—VI.1951
Stachowski Kazimierz	III.1951—VI.1952
Stadnicki Roman	II.1953—IX.1953
Szarkiewicz Józefa	IX.1950—VI.1951
Szukiel Napoleon	IX.1952—VI.1955
Szulejko Jerzy	IX.1960—VI.1963
Szymankiewicz Zenon	IX.1951— II.1953
Tracewski Bogdan	IX.1957—VI.1961
Turkowiak Kazimierz	IX.1953—VI.1957
Urbanowicz Michał	IX.1954— II.1958
Wiatrowski Zygmunt	IX.1951—VI.1952
Wojciechowski Czesław	X.1947—VI.1949
Wolak Tadeusz	IX.1952—VI.1959
Zadworna Ganna	IV.1958—VI.1959
Zadworny Zygmunt	IX.1955—VI.1958
Zarnowski Witold	IX.1960—VI.1964
Zurek Józef	IX.1955—VI.1956